

Y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil
Commission for Tertiary Education and Research

Amod: Llywodraethu a Rheoli (gan gynnwys Rheoli Ariannol)

Rhaid i ddarparwr sydd wedi cofrestru gyda Medr neu sy'n cael ei gyllido ganddo:

- sicrhau bod ganddo drefniadau llywodraethu a rheoli effeithiol, gan gynnwys rheoli ariannol

Categori Amod

Mae hwn yn amod cofrestru cychwynnol a pharhaus. Mae hwn yn amod ar gyfer cyllid.

Sail Gyfreithiol

O dan Adrannau 27 a 31 o **Ddeddf Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru) 2022** (y Ddeddf), mae'n ofynnol i Medr ddatblygu amod mewn perthynas â'r canlynol: "trefniadau llywodraethu a rheoli'r darparwr addysg drydyddol sy'n gwneud cais (gan gynnwys ei drefniadau rheoli ariannol)".

O dan Adran 108, mae Medr hefyd yn gallu datblygu telerau ac amodau cyllido mewn perthynas ag effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu a rheoli'r darparwr (gan gynnwys ei drefniadau rheoli ariannol).

Cyflwyniad

Gan y bydd gan ddarparwyr lefelau gwahanol o gymhlethdod (gan gynnwys maint, natur y busnes a ffurf gyfreithiol), gall gwahanol drefniadau rheoli a llywodraethu fod yn briodol i wahanol ddarparwyr er mwyn glynu at egwyddorion llywodraethu da. Efallai na fydd trefniadau a allai fod yn briodol i ddarparwyr mawr, cymhleth, sydd â phwerau dyfarnu graddau neu sydd â theitl prifysgol yn briodol ar gyfer darparwyr bach. Felly **rhaid** i ddarparwr ddangos bod ei drefniadau rheoli a llywodraethu penodol yn briodol ar gyfer ei faint, ei gymhlethdod a'r amgylchedd risg y mae'n gweithredu ynddo.

Wrth farnu a yw darparwr wedi dangos trefniadau llywodraethu a rheoli digonol, mae deunydd y gall Medr ei ystyried yn cynnwys:

- trefniadau llywodraethu a rheoli'r darparwr a'u hasesiad o'r rhain
- maint a chymhlethdod y darparwr a'r math o ddarparwr
- y cod llywodraethu y mae'r darparwr yn dweud ei fod yn ymrwymedig iddo, priodoldeb y cod hwn, a gweladwyedd a chryfder yr ymrwymiad hwnnw
- i ba raddau y mae'r darparwr yn gweithredu mewn ffordd agored ac atebol, gan wneud penderfyniadau a chymryd camau gweithredu tryloyw yn unol ag arferion llywodraethu da
- i ba raddau y mae darparwr wedi cydymffurfio â'r amodau
- a yw'r darparwr yn cymryd camau gweithredu priodol i liniaru risg uwch y bydd yn torri'r amod hwn

Gofynion Cydymffurfio

Llywodraethu Da

1. **Rhaid** i'r corff llywodraethu a phawb sy'n gweithio i'r darparwr neu'n cynrychioli'r darparwr ddilyn a byw'r safonau moesegol a nodir yn Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus ('Egwyddorion Nolan'). Mae'r rhain yn cynnwys: anhunanoldeb, uniondeb, gwrthrychedd, atebolrwydd, didwylledd, gonestrwydd ac arweinyddiaeth.
2. **Rhaid** i'r darparwr fabwysiadu a dilyn cod llywodraethu cydnabyddedig a phriodol, lle mae cod o'r fath ar gael.
3. **Rhaid** dilyn yr egwyddorion a'r strwythurau a nodir yn dogfennau llywodraethu darparwyr ac ymlynu wrthynt. Mater i bob darparwr yw penderfynu sut mae'n dirprwyo sicrwydd o fewn ei strwythur llywodraethu yn seiliedig ar y dogfennau hyn.
4. **Rhaid** rhoi sylw dyladwy i ganllawiau cysylltiedig statudol ar gyfer y sector.

Corff Llywodraethu

5. **Rhaid** i'r corff llywodraethu fod yn gyfrifol ac atebol ar y cyd am gydymffurfio â'r gofynion cyfreithiol ar gyfer llywodraethu ffurf gorfforaethol y darparwr.
6. **Rhaid** i'r corff llywodraethu fod yn gyfrifol ac atebol ar y cyd am oruchwylio gweithgareddau'r darparwr, am bennu ei gyfeiriad yn y dyfodol, meithrin amgylchedd lle cyflawnir cenhadaeth y darparwr a sicrhau bod y darparwr yn cyflawni ei ddiben mor effeithiol â phosibl â'r adnoddau sydd ar gael. Mae hyn yn cynnwys lle mae partner cydweithredol yn cyflawni gweithgareddau ar ran darparwr dan drefniadau is-gontractio neu lle mae gan ddarparwr drefniadau dilysu. Gan hynny, mae angen i gyfansoddiad y corff llywodraethu fod yn briodol i gyflawni'r gweithgareddau hyn.
7. **Rhaid** i'r corff llywodraethu gynnwys y cydbwysedd priodol o ran gwybodaeth, sgiliau, cefndir, profiad, amrywiaeth ac annibyniaeth iddo gyflawni ei rolau a chyfrifoldebau llywodraethu'n wrthrychol ac yn effeithiol.

Cyfeiriad Strategol

8. **Rhaid** bod dealltwriaeth gyffredin o genhadaeth a gwerthoedd y darparwr, ac ymrwymiad iddynt, a rhaid i'r corff llywodraethu sicrhau bod y diben hwn yn cael ei gyflawni'n effeithiol ac yn gynaliadwy.

Arwain a Rheoli

9. **Rhaid** i bob darparwr gael ei arwain gan dîm gweithredol uwch effeithiol sy'n darparu arweinyddiaeth a rheolaeth strategol yn unol â chenhadaeth a gwerthoedd y darparwr.
10. **Rhaid** dynodi swyddog atebol ym mhob darparwr. Yn absenoldeb y swyddog atebol, rhaid dirprwyo'r awdurdod hwn. Rhaid i'r awdurdod gael ei ddirprwyo yn unol â chynllun awdurdod dirprwyedig, os oes cynllun o'r fath yn bodoli.
11. **Rhaid** i'r swyddog atebol roi gwybod i'r corff llywodraethu os ar unrhyw adeg byddai cam gweithredu neu bolisi sy'n cael ei ystyried gan y corff llywodraethu yn achosi i'r darparwr dorri'r amodau cofrestru neu gyllid parhaus.
12. Pan fo gan glerc y corff llywodraethu (neu ysgrifennydd neu aelod llywodraeth cyfatebol) gyfrifoldebau sylweddol ar lefel y tîm gweithredol uwch o fewn y darparwr, **rhaid** ystyried annibyniaeth ac atebolrwydd swydd y clerc (neu aelod cyfatebol).

Rhanddeiliaid

13. **Rhaid** i'r darparwr ymgysylltu'n effeithiol â'i randdeiliaid, gan gynnwys staff a dysgwyr, a'u hannog i gyfranogi, er mwyn sicrhau bod ymddiriedaeth a hyder yn ei waith.

Rheoli Ariannol

14. Er mwyn rheoli eu materion ariannol yn briodol **rhaid** i ddarparwyr sefydlu systemau a rheolaethau priodol i gadw cofnodion ariannol o ansawdd a manylder digonol er mwyn:
 - cydymffurfio â'r holl ofynion statudol a rheoleiddiol
 - galluogi goruchwyliaeth ar yr holl endidau o fewn rheolaeth y grŵp
 - monitro lefelau arian parod, gofynion benthyciadau a chyfamodau a dangosyddion ariannol allweddol eraill ar sail briodol o ran edrych tua'r dyfodol i ganiatáu ymyriad strategol lle y bo'n ofynnol
 - darparu gwybodaeth amserol a chywir i ategu prosesau penderfynu, trefniadau rheoli a lefelau priodol o oruchwyliaeth dda ar lywodraethu
15. I gael manylion atodol am y gofynion cyfeirier at [reoli ariannol](#).

Rheoli Ystadau

16. **Rhaid** i ystâd y mae darparwr yn gyfrifol amdani gael ei rheoli mewn ffordd gynaliadwy, gan gyfrannu at drefniadau rheoli ariannol cadarn ar gyfer y darparwr a chynnal a chadw'r ystâd o ran cynaliadwyedd amgylcheddol. Byddai Medr felly'n disgwyl i strategaethau darparwyr, fel y'u cymeradwywyd gan y corff llywodraethu, gynnwys trefniadau rheoli ystadau priodol sy'n gysylltiedig ag adnoddau a rheoli ariannol.
17. Mae'n ofynnol i Medr ddiogelu a monitro asedau a brynwyd â budd y trysorlys (asedau a brynwyd yn llawn neu'n rhannol gan ddefnyddio arian cyhoeddus gan Medr, cyrff cyllido a'i rhagflaenodd, Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol, cynghorau ymchwil, a'r Swyddfa Gymreig i golegau grant uniongyrchol a gwirfoddol blaenorol). **Rhaid** i ddarparwyr addysg uwch ac addysg bellach gadw rhestr o asedau a brynwyd â budd y trysorlys, gan gynnwys y gwerth gros a dibrisiant. **Rhaid** hysbysu Medr ynghylch unrhyw newidiadau sy'n ymwneud ag asedau budd y trysorlys. I gael arweiniad manwl, cyfeiriwch at [asedau a brynwyd gan ddefnyddio budd y trysorlys](#).
18. I gael manylion atodol am y gofynion cyfeirier at [reoli ystadau](#).

Amgylchedd Sicrwydd

Gwasanaethau Archwilio Allanol

19. **Rhaid** i bob darparwr wneud y canlynol:
- cydymffurfio ag amodau Cyfarwyddyd Cyfrifon Medr
 - sicrhau yr ymlynir wrth arfer da o ran llywodraethu wrth reoli archwiliadau allanol
20. **Rhaid** i'r archwilydd allanol:
- gael ei gynnwys ar y Gofrestr o Archwilwyr Statudol
 - ymlynu bob amser wrth safonau proffesiynol a moeseg corff cyfrifyddu achrededig cydnabyddedig
 - cydymffurfio â gofynion adrodd y Cyfarwyddyd Cyfrifon Medr blynyddol cyfredol lle bo'n berthnasol
 - rhoi sylw i gydymffurfio ag amodau cofrestru Medr sy'n effeithio ar gynaliadwyedd a rheoli ariannol
21. I gael canllawiau manwl cyfeirier at [archwilio allanol](#).

Rheolaethau Mewnol a Rheoli Risg

22. **Rhaid** bod polisïau a gweithdrefnau ar waith ar gyfer pob maes allweddol, gydag amserlen sy'n cyd-fynd â hwy i sicrhau eu bod yn cael eu hadolygu'n rheolaidd. Mae prosesau sicrwydd yn bodoli i sicrhau y cydymffurfir â'r polisïau a'r gweithdrefnau hyn a bod achosion o ddiffyg cydymffurfio neu feysydd lle ceir gwendidau'n cael eu hadnabod ac yr eir i'r afael â hwy.

23. Er mwyn i risgiau gael eu rheoli'n effeithiol, **rhaid** bod parodrwydd i dderbyn risg sydd wedi'i ddogfennu, a gymeradwywyd gan y corff llywodraethu. Caiff risgiau eu rheoli yn unol â'r parodrwydd hwn i'w derbyn trwy fframwaith effeithiol ar gyfer rheoli risg, rheolaethau mewnol a sicrwydd, sy'n galluogi'r darparwr i fynd ati'n llwyddiannus i adnabod a rheoli risgiau presennol a'r rhai sy'n dod dod i'r amlwg sy'n fygythiad i gyflawni ei strategaeth neu ei gydymffurfedd â gofynion deddfwriaethol neu reoleiddiol. **Rhaid** i'r fframwaith hwn gynnwys mapio sicrwydd.
24. **Rhaid** i ddarparwyr gynnal asesiad risg trylwyr o ddigwyddiadau anffafriol a allai arwain at bryderon ynghylch cynaliadwyedd. Wrth bennu i ba raddau y mae'r asesiad risg yn ystyried digwyddiadau anffafriol byddir yn cyfeirio at ddigwyddiadau y gallai unigolyn rhesymol, gwybodus ragweld eu bod yn achosi pryderon ynghylch cynaliadwyedd.
25. **Rhaid** i ddarparwyr gydymffurfio â'r holl deddfwriaeth berthnasol, gan gynnwys deddfwriaeth Cymru, y DU a deddfwriaeth ryngwladol. **Rhaid** i ddarparwyr sy'n gweithredu mewn gwlad arall y tu allan i'r DU gydymffurfio â'r holl ofynion rheoleiddiol a chanllawiau statudol sy'n berthnasol i'r gwledydd y maent yn gweithredu ynddynt.
26. **Rhaid** bod gan sefydliadau addysg uwch ac addysg bellach swyddogaeth archwilio mewnol sy'n cydymffurfio â safonau archwilio mewnol perthnasol. **Rhaid** i'r holl ddarparwyr eraill sicrhau bod rheolaethau priodol ar waith a'u bod yn cael eu hadolygu'n gyfnodol, er mwyn darparu sicrwydd ar gyfer y corff llywodraethu.
27. **Rhaid** i'r corff llywodraethu sicrhau bod fframwaith cadarn ar waith ar gyfer gwrthdaro buddiannau a chwythu'r chwiban i bob aelod o staff ac aelod llywodraethu.

Monitro

Monitro Cychwynnol

Wrth geisio cofrestriad am y tro cyntaf mae'n ofynnol i bob darparwr gyflwyno hunanwerthusiad o ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd ei drefniadau llywodraethu a rheoli. Er mwyn cynnal asesiad cychwynnol o drefniadau llywodraethu a rheoli'r darparwr yn erbyn y gofynion a nodir uchod mae Medr yn gwneud y canlynol yn ofynnol:

- **Rhaid** i'r hunanwerthusiad ystyried y darparwr yn ei gyfanrwydd a **rhaid** iddo gwmpasu unrhyw strwythurau grŵp neu is-gwmnïau. **Dylai'r** hunanasesiad dynnu ar y canlynol:
 - cydymffurfedd â'r egwyddorion a nodir yn yr amod hwn
 - cydymffurfedd â'r cod llywodraethu priodol
 - yr adolygiad mwyaf diweddar o effeithiolrwydd y corff llywodraethu a'r camau gweithredu a gymerwyd mewn ymateb i'r adroddiad
 - offer a phrosesau rheoli risg

- rheoli digwyddiadau adroddadwy
 - unrhyw ffynonellau data a sicrwydd eraill
 - proses hunanwerthuso gadarn sy'n seiliedig ar dystiolaeth
 - cynllun gweithredu sy'n nodi unrhyw fylchau neu feysydd ar gyfer gwella ac yn dangos sut y byddir yn mynd i'r afael â'r rhain (ynghyd â'r hunanwerthusiad)
- Ar gyfer darparwyr addysg uwch a darparwyr addysg bellach, mae **rhaid** i'r hunanwerthusiad hefyd ystyried:
 - cydymffurfedd â'r manylion atodol sy'n ategu'r amod hwn
 - yr adolygiad mwyaf diweddar o effeithiolrwydd pwyllgorau'r corff llywodraethu a'r camau gweithredu a gymerwyd mewn ymateb i'r adroddiad
 - adroddiadau blynyddol unrhyw rai o bwyllgorau corff llywodraethu'r darparwr
 - adroddiadau blynyddol archwilio mewnol ac allanol
 - cynllun archwilio mewnol
 - Gall Medr ofyn am ragor o wybodaeth a/neu gynnal adolygiadau o drefniadau llywodraethu a rheoli'r darparwr, lle mae o'r farn bod hyn yn angenrheidiol neu'n ddymunol i gadarnhau bod y darparwr yn cwrdd â'r amod cychwynnol

Monitro Parhaus

Bydd Medr yn monitro cydymffurfedd â'r amod hwn¹ yn y ffyrdd canlynol (i gael diffiniadau o'r rhain, gweler dull Medr o fonitro):

- **Ffurflen Sicrwydd Flynyddol:** mae'n ofynnol i ddarparwyr gyflwyno ffurflen sicrwydd flynyddol
- **Digwyddiadau y Mae'n Rhaid eu Hadrodd:** bydd Digwyddiadau y Mae'n Rhaid eu Hadrodd a adroddir gan ddarparwyr yn cael eu defnyddio i asesu llywodraethu a rheolaeth y darparwr
- **cyflwyniadau pryderon rheoleiddiol a monitro cwynion:** mewn achosion lle mae pryderon a gyflwynir i Medr, neu ddadansoddiad o ddata cwynion, yn nodi themâu neu faterion systemig sy'n ymwneud â chydymffurfedd â'r Amod Llywodraethu a Rheoli.
- **hunanwerthuso:** mae'n ofynnol i ddarparwyr gynnal hunanwerthusiad blynyddol. Mae Medr yn cadw'r hawl i alw'r hunanwerthusiadau blynyddol hyn i mewn. Bydd fformat yr hunanwerthusiad blynyddol yn cael ei bennu gan y darparwr a dylai dynnu ar y meysydd a nodir yn yr hunanwerthusiad monitro cychwynnol
- **sicrwydd annibynnol:** os yw darparwr wedi mabwysiadu ac yn dilyn cod llywodraethu cydnabyddedig a phriodol, lle mae cod o'r fath ar gael, a bod y cod yn ei gwneud yn ofynnol i'r darparwr gynnal adolygiad o effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu, **rhaid** i'r darparwr hysbysu Medr ynghylch unrhyw ganfyddiadau o adolygiad o'r fath
- **sicrwydd annibynnol:** os yw darparwr yn cael adroddiad archwilio mewnol sy'n mynegi sicrwydd negyddol ym maes llywodraethu a rheoli **rhaid** i'r darparwr rannu copi o'r adroddiad hwn gyda Medr unwaith y bydd wedi cael ei gytuno'n

¹ Ar gyfer darparwyr addysg uwch a darparwyr addysg bellach, mae monitro cydymffurfedd â'r amod hwn yn cynnwys monitro'r gofynion a nodir ym manylion atodol y gofynion, gan nodi bod y manylion atodol hyn yn is-set i'r amod hwn.

derfynol

- **monitro gwefan y darparwr:** gall Medr fonitro gwefannau a deunyddiau cysylltiedig a gyhoeddir ar wefannau
- **gweithgareddau ymgysylltu:** naill ai ar lefel darparwr neu ar lefel sector, bydd Medr yn ymgysylltu â darparwyr wrth adolygu sut y mae cyngor neu arweiniad yn cael ei ystyried

Mae'n bosibl y bydd darparwyr sydd â hanes blaenorol o beidio â chydymffurfio, sy'n dangos tueddiadau o ddirywiad mewn data neu sy'n wynebu risg o beidio â chydymffurfio yn y dyfodol yn destun craffu mwy dwys. Bydd peidio â chydymffurfio â gofynion monitro yn ysgogi ymchwiliadau pellach ac ymyriadau posibl.

Adolygu a Diwygio

Bydd Medr yn adolygu'r amod hwn yn rheolaidd i sicrhau ei fod yn cyd-fynd ag anghenion esblygol y sector, newidiadau i bolisiâu ac adborth gan randdeiliaid.

Y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil
Commission for Tertiary Education and Research

Manylion Atodol: Llywodraethu a Rheoli (Gan Gynnwys Rheoli Ariannol)

Yn berthnasol i: Amod Llywodraethu a Rheoli (Gan gynnwys Rheoli Ariannol)

Ar Gyfer Darparwyr Addysg Uwch a Darparwyr Addysg Bellach

Rhaid i ddarparwyr addysg uwch a darparwyr addysg bellach wneud y canlynol:

- gweithio tuag at gydymffurfio â'r manylion atodol ar gyfer yr amod llywodraethu a rheoli (gan gynnwys rheoli ariannol) cychwynnol a pharhaus. **Rhaid** sicrhau cydymffurfedd llawn erbyn 1 Awst 2027

Llywodraethu Da

1. **Rhaid** i ddarparwyr sicrhau bod dogfennau llywodraethu ar gael yn rhwydd ac yn gyhoeddus.
2. **Rhaid** i ddarparwyr adolygu'r wybodaeth llywodraethu a gyhoeddir ar eu gwefannau yn gyson er mwyn hyrwyddo tryloywder, atebolrwydd ac ymddiriedaeth y cyhoedd.
3. **Rhaid** i ddarparwyr sicrhau bod cyfrifoldebau'r corff llywodraethu a'r swyddogaethau llywodraethu a gweithredol ar gael i'r cyhoedd, yn ysgrifenedig. Mae hyn yn cynnwys y cadeirydd, y corff llywodraethu a'i bwyllgorau.
4. **Rhaid** i ddarparwyr sy'n elusennau esempt gydymffurfio â'r adran isod ar [elusennau esempt](#).

Diwylliant

5. **Rhaid** i ddarparwyr asesu a monitro sut y mae eu diwylliant yn rhoi anogaeth i fod yn agored, gwneud penderfyniadau mewn modd tryloyw, bod yn atebol ac annog her a sut y mae'r diwylliant hwn wedi cael ei wreiddio.

6. **Rhaid** i'r corff llywodraethu a'r tîm gweithredol uwch fod yn agored i her ac annog sgysiau agored a gonest.
7. Lle nad yw polisi, arferion neu ymddygiad yn cyd-fynd â diben, gwerthoedd a strategaeth y darparwr, **rhaid** i'r darparwr sicrhau bod camau unioni yn cael eu cymryd.

Corff Llywodraethu

Trefniadau'r Corff Llywodraethu

8. **Rhaid** i drefniadau'r corff llywodraethu fod yn unol â'i ddogfennau llywodraethu. Wrth gytuno ar ei ddogfennau llywodraethu a'u hadolygu'n gyson, **rhaid** i gorff llywodraethu ystyried arfer llywodraethu da cydnabyddedig a'r cod llywodraethu mabwysiedig.

Gweithrediadau'r Corff Llywodraethu

9. **Rhaid** i ddarparwyr sicrhau bod gan gyrff llywodraethu gyllideb i dynnu arni a'u bod yn cael mynediad at arbenigwyr annibynnol os yw'n ofynnol.
10. **Rhaid** goruchwyllo pob cytundeb setlo a chytundebau peidio â datgelu (NDAs) o ganlyniad i gytundebau setlo o fewn strwythur llywodraethu darparwr.

Arwain a Rheoli

11. **Rhaid** i ddarparwyr fod â chynllun olyniaeth effeithiol a gynhelir ac sydd wedi'i ddogfennu ar gyfer ei uwch dîm arweinyddiaeth.

Rhanddeiliaid

12. **Rhaid** i ddarparwyr gydnabod eu cyfrifoldebau ehangach tuag at gymunedau, y Gymraeg, rhanddeiliaid a chymdeithas ehangach, a gweithredu arnynt mewn modd sy'n gyson â'u cenhadaeth, eu gwerthoedd a'r adnoddau sydd ar gael iddynt.
13. **Rhaid** i ddarparwyr ystyried manteision gweithio mewn partneriaeth gyda sefydliadau eraill, yn lleol ac yn genedlaethol, lle bydd hyn yn hybu eu hamcanion a'u diben. **Rhaid** i ddarparwyr gyflawni diwydrwydd dyladwy cychwynnol a pharhaus wrth ymrwymo i drefniadau o'r fath i ddiogelu rhag risgiau ariannol, risgiau i enw da a risgiau eraill.
14. **Rhaid** i ddarparwyr weithredu i hybu cydweithio ystyrllon ac arloesi gydag undebau llafur cydnabyddedig, a chynrychiolwyr myfyrwyr a chyrff sy'n cynrychioli myfyrwyr.

Amgylchedd Sicrwydd

15. **Rhaid** i archwilwyr mewnol ymlynu wrth safonau archwilio mewnol perthnasol bob amser.

16. **Rhaid** i archwylwyr mewnol beidio ag ysgwyddo unrhyw gyfrifoldebau rheoli gweithredol, na bod ag unrhyw fuddiant – bod yn ariannol neu'n anariannol, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol – yn y darparwr heblaw am y berthynas arferol â chyflogai neu gontractwr (neu ariannu unrhyw wob, ysgoloriaeth neu benodiad academiaidd).

Gwrthdaro Buddiannau

17. **Rhaid** i ddarparwyr gynnal a mynd ati'n rheolaidd i fonitro cofrestr o wrthdaro buddiannau, lletygarwch a rhoddion ar gyfer yr holl staff ac aelodau'r corff llywodraethu.
18. **Rhaid** i'r gofrestr o wrthdaro buddiannau, lletygarwch ac anrhegion fod ar gael yn gyhoeddus ar gyfer aelodau'r corff llywodraethu a'r tîm gweithredol uwch.

Canllawiau Atodol Ynghylch y Gofynion

Cyfeiriad Strategol

19. **Dylai** darparwyr roi ystyriaeth i flaenoriaethau strategol Medr a Llywodraeth Cymru wrth ddatblygu cynlluniau strategol.

Y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil
Commission for Tertiary Education and Research

Manylion Atodol: Rheoli Ariannol

Yn berthnasol i: Amod Llywodraethu a Rheoli (gan gynnwys Rheoli Ariannol)

Rheoli Ariannol

1. **Rhaid** i reoli ariannol ymestyn i oruchwyliaeth ar yr holl endidau sydd o fewn rheolaeth y grŵp.
2. Er mwyn rheoli eu materion ariannol yn briodol, **rhaid** i ddarparwyr wneud y canlynol:
 - cynllunio a chynnal materion ariannol mewn modd cynaliadwy
 - cadw cofnodion cyfrifyddu priodol
 - paratoi datganiadau ariannol mewn perthynas â phob cyfnod cyfrifyddu
 - sicrhau bod trefniadau priodol ar waith i drefnu a rheoli materion ariannol, gan gynnwys [amgylchedd rheolaeth fewnol](#) digonol ac effeithiol
 - paratoi a mynd ati'n rheolaidd i ddiweddaru rhagolygon o lif arian parod i mewn ac allan dros y 12 mis nesaf o leiaf er mwyn monitro argaeledd arian parod gweithredol
 - rhoi sylw dyladwy i werth am arian mewn perthynas â defnyddio cyllid cyhoeddus
 - sicrhau bod arian cyhoeddus yn cael ei ddefnyddio at ei ddiben yn unig ac nad yw'n cael ei ddefnyddio fel cymhorthdal ar gyfer gweithgareddau nad ydynt yn rhai cyhoeddus
 - sicrhau bod y modd y defnyddir unrhyw arian sydd dan gyfyngiadau, wedi'i ddynodi neu arian arall a glustnodwyd yn cael ei fonitro'n briodol
 - cydymffurfio â'r Cyfarwyddyd Cyfrifon perthnasol a ddyroddir gan Medr
 - cyflwyno ffurflenni ariannol mewn modd amserol a hysbysu Medr ymlaen llaw lle disgwylir oedi gyda ffurflenni. Lle maent o fewn y cwrdd, mae hyn yn cynnwys ffurflenni a gyflwynir i HESA neu drwy'r Swyddfa Fyfyrrwyr
 - lle mae trothwy ymrwymadau ariannol wedi cael ei gyfrifo a'i ddyroddi gan Medr yn seiliedig ar wybodaeth a gyflwynwyd:
 - monitro cydymffurfedd â'r trothwy (lluosrif ac ariannol)

- hysbysu Medr mewn modd amserol os yw'n debygol yr eir y tu hwnt i luosrif y trothwy
 - lle ystyrir ymrwymïadau ariannol newydd a fydd yn mynd y tu hwnt i naill ai'r trothwy ariannol neu drothwy'r lluosrif, hysbysu Medr cyn gynted â phosibl a cheisio adolygiad o lywodraethu gan Medr ar gyfer trothwy uwch, yn unol â chanllawiau Medr ynghylch ymrwymïadau ariannol
 - lle mae darparwr wedi cael ei hysbysu gan Medr eu bod dan drefn "mwy o ymgysylltu", **rhaid** ceisio adolygiad o lywodraethu gan Medr ar gyfer pob ymrwymïad ariannol newydd, yn unol â chanllawiau Medr ynghylch ymrwymïadau ariannol
3. **Rhaid** i brosesau ac adrodd fod ar waith ar gyfer goruchwyliaeth reolaidd gan y tîm gweithredol a'r corff llywodraethu ar berfformiad gwirioneddol y darparwr yn erbyn y gyllideb, metrigau a thargedau ariannol allweddol, rhagolygon rheoli trysorlys, a risgiau ariannol eraill sy'n benodol i'r darparwr.

Canllawiau Atodol Ynghylch y Gofynion

4. **Dylai** darparwyr wybod cost lawn eu gweithgareddau a defnyddio'r wybodaeth hon i wneud penderfyniadau. Os nad yw darparwr yn ceisio adennill cost lawn gweithgaredd, **dylai** hyn fod yn ganlyniad i bolisi clir a osodwyd gan y corff llywodraethu ac wedi'i gynnwys yn y strategaeth ariannol, a **rhaid** iddo beidio â mentro rhoi'r darparwr mewn trafferthion ariannol.
5. **Dylai** darparwyr sicrhau bod prosesau gosod cyllideb a rhagolygon ariannol yn cael eu halinio â chynllun strategol yr endid ac yn ategu hynny.

Y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil
Commission for Tertiary Education and Research

Manylion Atodol: Rheoli Ystadau

Yn berthnasol i: Amod Llywodraethu a Rheoli (gan gynnwys Rheoli Ariannol)

Rheoli Ystadau

1. Mae ystadau darparwyr yn debygol o fod yn rhan sylweddol o sylfaen asedau'r darparwr. Gan hynny, mae prosesau trefnu a rheoli ariannol cadarn yn cynnwys rheoli'r ystâd yn dda, gan gynnwys asedau a berchnogir ac asedau a lesir.
2. **Rhaid** i ddarparwyr reoli eu hystâd mewn ffordd gynaliadwy, yn unol â strategaeth ystadau a chynllun cynnal a chadw, sy'n cwmpasu'r gofynion cynnal a chadw hirdymor a rheolaidd ar ei chyfer.
3. Lle y bo'n berthnasol **rhaid** i ddarparwyr ymlynu wrth ofynion y Comisiwn Elusennau mewn perthynas â chael gwared ar dir ac adeiladau elusen. Mae hyn yn cynnwys gofyniad dros y pris gwaredu mewn perthynas â gwerth marchnadol yr ased.

Asedau a Brynwyd gan Ddefnyddio Budd y Trysorlys

4. Lle mae darparwyr addysg uwch ac addysg bellach yn dal asedau a brynwyd neu a adeiladwyd yn gyfan gwbl neu'n rhannol gan ddefnyddio cyllid cyfalaf a ddarparwyd at ddiben penodol gan Medr a'r cyrff cyllido a'i ragflaenodd, y Cyngorau Ymchwil, Llywodraeth Cymru a Swyddfa Cymru, **rhaid** hysbysu Medr cyn gynted â phosibl i ategu dealltwriaeth ehangach am y rhesymeg cyn:
 - codi unrhyw gyllid ar warant dros asedau o'r fath;
 - cael gwared ar asedau o'r fath lle mae'r prisiad yn uwch na gwerth marchnadol o £25,000
 - rhoi'r gorau i ddefnyddio asedau o'r fath at eu diben bwriadedig
 - lesio asedau o'r fath. Yn yr achos hwn **dylai'r** rhent neu gyfran briodol ohono (ar ôl didynnu unrhyw rent tir neu daliadau eraill, costau gweinyddol ac unrhyw wariant sy'n angenrheidiol i gadw'r eiddo mewn cyflwr i hawlio'r rhent hwnnw) gael ei dalu i Medr oni bai bod y gweithgareddau yn:

- llety gwyliau
 - gymwys i gael cyllid gan Medr o dan Adran 22 o'r Ddeddf
5. Ar ôl derbyn hysbysiad, rôl Medr yw asesu a oes gan y camau arfaethedig oblygiadau ar gyfer cynaliadwyedd ariannol darparwr, y defnydd priodol o arian cyhoeddus, neu ddiogelwch parhaus budd y trysorlys. Felly, bydd unrhyw ymgysylltiad a gychwynnir gan Medr yn ymwneud â'r cyfrifoldebau rheoleiddiol hyn ac ni fydd yn gyfystyr â phenderfyniad ynghylch a all y broses o gael gwared ar yr ased neu newid ei ddefnydd fynd rhagddi. Mae darparwyr yn parhau i fod yn gyfrifol am sicrhau bod unrhyw broses i gael gwared ar asedau neu eu hailddefnyddio yn cydymffurfio â gofynion cyfreithiol perthnasol, gan gynnwys rhwymedigaethau elusennol lle bo'n berthnasol, ac am bennu gwerthusiad a thriniaeth briodol o unrhyw fuddiant trysorlys sy'n weddill.

Canllawiau Atodol Ynghylch y Gofynion

6. Mae'r angen i wella cynaliadwyedd amgylcheddol a lleihau allyriadau carbon yn hanfodol i reoli'r ystâdau yn effeithiol. **Dylai** darparwyr fynd ati i chwilio am gyfleoedd i leihau allyriadau carbon drwy reoli a datblygu'r ystâd yn effeithiol. **Dylid** cynnal cynllun rheoli carbon i fonitro a gwella eu perfformiad amgylcheddol tuag at sero net.
7. **Dylid** rhoi prosesau ar waith i sicrhau bod gofod yn cael ei reoli'n effeithiol. **Dylai** hyn gynnwys cadw llygad ar ddaliadau tir ac adeiladau, gyda'r nod o resymoli a chael gwared ar y rhai y mae darparwyr yn ystyried nad oes eu hangen mwyach.

Y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil
Commission for Tertiary Education and Research

Manylion Atodol: Elusennau Esempt

Yn berthnasol i: Amod Llywodraethu a Rheoli (gan gynnwys Rheoli Ariannol)

Elusennau Esempt

1. Lle mae darparwr yn elusen esempt, mae llawer o'i rwymedigaethau cyfreithiol yr un fath ag elusen gofrestredig. Mae hyn yn cynnwys, ymhlith eraill, corfforaethau Addysg Bellach yng Nghymru.
2. **Rhaid** i bob elusen gydymffurfio â'r gyfraith, gan gynnwys y gofynion a nodir yn Neddf Elusennau 2011, ac mae'r gofynion hyn yn berthnasol i ddarparwr sy'n elusen esempt oni bai bod y Ddeddf Elusennau'n nodi'n benodol nad ydynt. Er eglurder, mae monitro cydymffurfedd â chyfraith a chyfundrefn reoleiddio elusennau o fewn cylch gwaith prif reoleiddiwr elusennau'r darparwr.
3. Mae'r Comisiwn Elusennau'n cyhoeddi canllawiau i elusennau a'u hymddiriedolwyr ynghylch dyletswyddau a chyfrifoldebau cyfreithiol y naill a'r llall. Er bod canllawiau'r Comisiwn Elusennau wedi'u fframio ar gyfer elusennau sydd wedi'u cofrestru gydag ef, mae cryn dipyn o'r canllawiau hyn yn berthnasol i elusennau esempt hefyd, gan bod **rhaid** iddynt hwythau gydymffurfio â chyfraith elusennau.²
4. I grynhoi, **rhaid** i ymddiriedolwyr elusen sicrhau'r canlynol:
 - bod yr elusen yn cyflawni ei dibenion er budd y cyhoedd, a bod ei hasedau'n cael eu cymhwyso at ei dibenion elusennol ac at y dibenion hynny yn unig
 - cydymffurfedd â dogfen lywodraethol yr elusen a'r gyfraith
 - gweithredu er budd pennaf yr elusen, gan gynnwys trwy reoli gwrthdaro buddiannau
 - sicrhau bod yr elusen yn atebol

² Gweler www.gov.uk/government/publications/exempt-charities-cc23. Mae elusennau cysylltiedig elusennau esempt yn esempt hefyd dan baragraff 28 o Atodlen 3 Deddf Elusennau 2011.

- rheoli adnoddau'r elusen mewn modd cyfrifol, gan gynnwys trwy reoli risgiau a diogelu ei hasedau a'i phobl
- gweithredu â gofal a sgil rhesymol

Y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil
Commission for Tertiary Education and Research

Manylion Atodol: Gwasanaethau Archwilio Allanol

Yn berthnasol i: Amod Llywodraethu a Rheoli (gan gynnwys Rheoli Ariannol)

Gwasanaethau Archwilio Allanol

1. **Rhaid** i bob darparwr wneud y canlynol:

- cyflwyno datganiadau ariannol archwiliedig llawn i Medr ni waeth p'un a yw'n ofynnol paratoi'r rhain ar gyfer unrhyw gorff rheoleiddio arall
- hysbysu Medr mewn modd amserol ac ymlaen llaw ynghylch unrhyw oedi a ddisgwylir cyn cyflwyno neu gyhoeddi datganiadau ariannol archwiliedig
- cydymffurfio â Safonau Moesegol³ neu safonau olynol wrth ystyried hyd cyfnod y swydd ar gylchdroi partneriaid arweiniol ac ailbenodi archwilydd allanol a chynnal profion marchnad cyfnodol yn unol â'r canllawiau cyfredol
- darparu mynediad digyfngiad i archwilydd allanol at wybodaeth – gan gynnwys yr holl gofnodion, asedau, personél a mangreodd – a bod ag awdurdod i gael pa bynnag wybodaeth ac esboniadau y mae'r archwilydd allanol yn rhesymol yn ystyried eu bod yn angenrheidiol
- darparu ymatebion ysgrifenedig i unrhyw argymhellion a wneir neu faterion a godir yn adroddiad yr archwilydd allanol i'r corff llywodraethu neu un o'i bwyllgorau priodol

2. **Rhaid** i'r archwilydd allanol wneud y canlynol:

- bod yn annibynnol oddi ar y darparwr, ac oddi ar baratöwr y datganiadau ariannol. **Rhaid** i archwilydd mewnol beidio ag ysgwyddo unrhyw gyfrifoldebau rheoli gweithredol, na bod ag unrhyw fuddiant – bod yn ariannol neu'n anariannol, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol – yn y darparwr heblaw am y berthynas arferol â chyflogai neu gcontractwr (neu ariannu unrhyw wobr, ysgoloriaeth neu benodiad academiaidd)
- bod wedi ei restru ar y Gofrestr Archwilydd Statudol
- ymlynu bob amser wrth safonau proffesiynol a moeseg corff cyfrifyddu

³ Y Safon Foesegol ar gyfer Archwilydd (frc.org.uk)

- achrededig cydnabyddedig
- cydymffurfio â gofynion adrodd y Cyfarwyddyd Cyfrifon Medr blynyddol cyfredol lle bo'n berthnasol
- cyflwyno adroddiad (neu adroddiadau, os oes mwy nag un, sy'n cwmpasu camau gwahanol yn yr archwiliad blynyddol) i'r corff llywodraethu, sy'n cofnodi materion cyfrifyddu a diffygion mewn rheolaeth sy'n codi o'r archwiliad. Ar gyfer darparwyr sy'n elusennau, **rhaid** i unrhyw faterion mewn perthynas â defnyddio asedau elusennol at ddibenion nad ydynt yn elusennol gael eu hamlygu yn yr adroddiadau hynny
- sicrhau bod yr adroddiad/adroddiadau, gydag ymatebion y rheolwyr, ar gael i gorff llywodraethu'r darparwr neu un o'i bwyllgorau priodol, mewn modd amserol
- rhoi sylw i gydymffurfio ag amodau cofrestru neu gyllid Medr sy'n effeithio ar reoli ariannol

Gwasanaethau Heblaw Archwilio

3. **Rhaid** i bob darparwr wneud y canlynol:

- cael cydsyniad eu corff llywodraethu, neu un o'i bwyllgorau priodol, lle gall gwasanaethau ychwanegol a gomisiynir gael dylanwad ar wrthrychedd ac annibyniaeth yr archwilwyr. **Rhaid** i waith ychwanegol beidio ag amharu ar annibyniaeth y farn archwilio allanol

Penodi a Diswyddo Archwilydd Allanol

4. Wrth benodi archwilwyr allanol, **rhaid** i ddarparwyr wneud y canlynol:

- cytuno ar weithdrefnau i benodi darparwyr archwilio allanol sy'n cynnwys cyngor cyrff llywodraethu'r darparwr neu bwyllgor priodol iddo
- sicrhau bod y meini prawf dethol a'r gweithdrefnau ar gyfer penodi darparwyr archwilio allanol yn cael eu pennu a'u cymeradwyo gan y corff llywodraethu, neu un o'i bwyllgorau priodol, cyn y ceir cynigion
- sicrhau nad yw gwasanaethau archwilio mewnol ac allanol yn cael eu darparu gan yr un cwmni neu ddarparwr na chwmni neu ddarparwr cysylltiedig

5. Lle mae archwilwyr allanol yn rhoi'r gorau i ddal swydd am unrhyw reswm, **rhaid** iddynt wneud y canlynol:

- darparu i'r corff llywodraethu naill ai datganiad am unrhyw amgylchiadau sy'n gysylltiedig â'u hymddiswyddiad neu ddiswyddiad y **dylid** eu dwyn i sylw'r corff llywodraethu yn eu tyb hwy, neu ddatganiad nad oes unrhyw amgylchiadau o'r fath
- darparu copi o'r datganiad hwn i Medr o fewn tri mis i'r dyddiad y'i cafwyd gan y corff llywodraethu

Canllawiau Atodol Ynghylch y Gofynion

6. **Gall** darparwyr gomisiynu archwilwyr allanol i ddarparu gwasanaethau ychwanegol.